

**GMINA WROCŁAW
ZARZĄD ZIELENI MIEJSKIEJ**

UL. M. SKŁODOWSKIEJ – CURIE 63 A
50 – 369 WROCŁAW

**PARK SZCZYTNIKI WE WROCŁAWIU
REWALORYZACJA HISTORYCZNYCH ZAŁOŻEŃ
OGRODOWYCH**

Opracowali: Maria Malinowska – Karel
Eleonora Wiśniewska

Wrocław, sierpień 2001 rok.

SPIS TREŚCI

1. Materiały źródłowe
2. Historia Parku Szczytnickiego
3. Analiza stanu zachowania założeń historycznych
4. Prace rewaloryzacyjne
5. Dokumentacja fotograficzna

MATERIAŁY ŹRÓDŁOWE

1. Bińkowska Iwona , Grajewski Grzegorz, Ilkosz Jerzy - Studium historyczno – urbanistyczne Parku Szczytnickiego i Terenów Wystawowych we Wrocławiu - Wrocław 1995 rok
2. Janusz Szymański - Projekt zagospodarowania różanki Wrocław 1995 rok.
3. Janusz Szymański - Projekt rewaloryzacji wgłębnika Wrocław 1996 rok.
4. Sałaban Elżbieta, Wiśniewska Eleonora - Rewaloryzacja Ogrodu Japońskiego w Parku Szczytnickim Wrocław 1996 rok
5. Maśluk Antoni, Szymańska Ewa - Projekt rewaloryzacji szaty roślinnej Parku Szczytnickiego We Wrocławiu Wrocław 1998 rok
6. Sałaban Elżbieta - Remont Ścieżek w sektorze VII Parku Szczytnickiego We Wrocławiu Wrocław 2000 rok.
7. Wilczyńska Wiesława- Park Szczytnicki we Wrocławiu – materiały kartograficzne i ikonograficzne Wrocław 1984 rok.

HISTORIA PARKU SZCZYTNICKIEGO

Park Szczytnicki wpisany do rejestru zabytków pod numerem 194 dnia 15.02.1962 roku, położony na obszarze Szczytnickiego Zespołu Przyrodniczo – Krajobrazowego, jest jednym z najstarszych parków Wrocławia. Zajmował powierzchnię 109,6 ha.

Powstał na terenie dawnej wsi Szczytniki, wzmiankowanej po raz pierwszy w **1259** roku, położonej na zachodnim i wschodnim brzegu Starej Odry.

W 1318 roku dobra w Szczytnikach wykupiło miasto.

Twórcą parku w Szczytnikach był książę Fryderyk Ludwig von Hohenlohe-Ingelfingen. **W 1783** roku zakupił majątek w Szczytnikach z przeznaczeniem na urządzenie podmiejskiej rezydencji. W tymże roku rozpoczął budowę rezydencji oraz towarzyszących jej budowli i oficyn gospodarczych. Z północnej strony rezydencji mieścił się folwark, przy nim stajnie, psiarnie, dom bilardowy, oranżeria. Na wschód od pierzei rezydencji urządzono ogród regularny. Ogród regularny łączył się z ogrodem o charakterze swobodnym, powiększonym o teren pozostającego własnością miasta lasu brzoźowego- Briskewalde.

Ogród księcia Hohenlohe służył przede wszystkim letniej rekreacji, była to jego podstawowa funkcja i ona decydowała o doborze urządzeń parkowych oraz o kompozycji. Ogród nie był otoczony ogrodzeniem i był dostępny dla innych użytkowników.

W 1806/1807 roku wojska napoleońskie zniszczyły ogród, drewniane budynki użyto jako opału, wycięto większość drzew z lasu Briskewalde.

W 1815 roku dobra księcia wystawiono na licytację.

W 1854 roku zniszczony ogród od kolejnego właściciela odkupiło miasto, przyłączając pobliskie grunty wykupione od prywatnych właścicieli, z przeznaczeniem na utworzenie parku miejskiego. Zachowane fragmenty ogrodu książęcego posłużyły do uformowania obecnego parku. Sukcesywna rozbudowa i przekształcania terenu to efekt pracy wielu architektów i ogrodników na przestrzeni XIX wieku. Znaczący wpływ na dzisiejszy wygląd parku miał Henrich Goppert i Peter Josef Lenne. W 1862 r. rozpoczął

urządzanie terenu parku w taki sposób aby przypominał naturalny krajobraz. Cechą charakterystyczną parku Szczytnickiego była ciągła zmiana terytorialna i stylistyczna. Funkcja rekreacyjna przeplatała się z edukacyjną, sportową, reprezentacyjną i komercyjną.

W 1868 roku Szczytniki włączono do granic miasta Wrocławia.

Przeprowadzono renowację parku w granicach ogrodu księcia Hohenloe, na wschód od parku, wytyczono, szkółkę leśną. O utworzeniu dużej szkółki, która mogłaby dostarczyć sadzonki drzew i krzewów dla całego miasta, myślano już od momentu rozpoczęcia scalania parku Szczytnickiego.

W 1893 roku zarząd miasta podjął decyzję utworzenia systemu grobli, ich budowa miała rozwiązać coroczny problem powodzi na przedmiotowym terenie. Odnogi grobli przecinały teren parku zarówno w kierunku północ- południe oraz wschód – zachód. Dla tego wybitnie płaskiego obszaru, pojawienie się nawet tak niewielkiego ciągu wzniesień dało duże możliwości kompozycyjne. Wschodnia odnoga grobli stanowiła naturalną granicę dla szkółki i parku.

W 1913 roku Wystawa Stulecia przekształciła tereny dawnych wyścigów konnych w połączony z parkiem kompleks parkowo – wystawienniczy z Halą Stulecia. Jednym z elementów wystawy była ekspozycja sztuki ogrodowej, po której do dzisiaj pozostał Ogród japoński oraz drewniany XVI wieczny kościółek .

W 1929 roku włączono w obręb parku teren szkółki leśnej. Dawna szkółka zachowała swój tradycyjny, geometryczny, prawie szachownicowy podział. Wolne przestrzenie wypełniono polanami, a w części południowej utworzono kilka geometrycznych ogrodów kwiatowych: ogród bylinowy, ogród różany, ogród roślin zimozielonych oraz ogród daliowy. W 1931 roku jako szczególnie piękny opisywano ogród różany.

Po drugiej wojnie światowej odbudowano zniszczony park starając się przywrócić jego dawną świetność. Nie odtworzono pomników i budowli parkowych. Przetrwała kolumna po Fryderyku Wilhelmie II, drewniany kościółek.

W 1993 roku odbudowano pomnik Schillera.

W 1995 roku rozpoczęto rewaloryzację ogrodów wzdłuż ulicy Mickiewicza (Ogród Diany, Ogród Japoński, oraz geometryczne ogrody historyczne na terenie dawnych szkółek leśnych)

ANALIZA STANU ZACHOWANIA ZAŁOŻEŃ HISTORYCZNYCH

Park Szczytnicki we Wrocławiu obecnie zajmuje powierzchnię 104 ha z tego do Gminy Wrocław należą tereny o powierzchni 87,54 ha. Pozostałe tereny nie zostały skomunalizowane.

Park podzielony jest na osiem sektorów o nieco odrębnym charakterze, jednocześnie komponujących się w jedną całość. Sektor VIII o powierzchni 7,4 ha nie został wpisany do rejestru zabytków.

W parku można spotkać wiele osobliwości dendrologicznych doskonale zaaklimatyzowanych w warunkach Wrocławia, np. kasztan jadalny (*Castanea sativa*), ambrowiec amerykański (*Liquidambar styraciflua*), cypryśnik błotny (*Taxodium distichum*), klon grabolistny (*Acer carpinifolium*), skrzydłorzech kaukaski (*Pterocarya fraxinifolia*), modrzewnik chiński (*Pseudolarix amabilis*), choina kanadyjska (*Tsuga canadensis*), sosna Jeffreya (*Pinus jeffrei*), sosna żółta (*Pinus ponderosa*).

Do czasów powojennych zachował się ogólny zarys Ogrodu Japońskiego, ukształtowanie terenu, oraz część roślinności. Pozostała też kopia Świątyni z Kioto „Pagoda” i suchy ogród kamienno – żwirowy poświęcony ofiarom Hiroszimy.

Zachowały się pozostałości dwóch ogrodów kwiatowych, oraz alejki w regularnym układzie na terenie dawnych szkólek leśnych. Z ogrodu różanego pozostało kilkanaście sztuk starych egzemplarzy róż parkowych i pnących. W miejscu drugiego ogrodu pozostało wgłębienie o geometrycznym zarysie kwadratu. W środkowej części wgłębienia znajdowały się różnej wielkości porozrzucane kamienie, murki oraz stopnie kamienne były w bardzo złym stanie technicznym. Z szaty roślinnej pozostały zaniedbane resztki bylin, całość porastała trawa i chwasty. Stan alejek całości budził wiele zastrzeżeń. Lata

eksploatacji oraz powódź spowodowały wiele zagłębień, w których gromadziła się woda deszczowa, Przejście ścieżkami w okresie średnio intensywnych opadów było utrudnione. Nawierzchnia alejek wykonana była z żużla paleniskowego, krawędzie nieczytelne. Powstało wiele przeddeptów. Dawne, geometryczne ogrody kwiatowe, oraz regularny układ alejek na terenie dawnych szkółek leśnych - to teren sektora VII parku Szczytnickiego, położonego pomiędzy ulicami Adama Mickiewicza, Ignacego Paderewskiego, Mikołaja Kopernika oraz jednej z odnóg grobli.

Powódź, która nawiedziła Wrocław w 1997 roku poczyniła ogromne szkody na terenie Parku Szczytnickiego. Zniszczyła 495 drzew i 2,5 tysiąca metrów kwadratowych skupin krzewów.

Do usuwania skutków powodzi przystąpiono zaraz po opadnięciu wód powodziowych. Duże ubytki w starym drzewostanie zaczęto uzupełniać wieloletnimi egzemplarzami drzew i krzewów, celem zrekonstruowania szaty roślinnej oraz poprawienia walorów estetycznych parku i przywrócenia jego wartości przyrodniczo – krajobrazowych.

W miarę posiadanych środków finansowych przeprowadza się rewaloryzację poszczególnych założeń ogrodowych parku.

REWALORYZACJA

W 1995 roku, zgodnie z zaleceniami Miejskiego Konserwatora Zabytków miasta Wrocławia przystąpiono do rewaloryzacji poszczególnych historycznych założeń ogrodowych parku Szczytnickiego.

- W pierwszej kolejności przeprowadzono renowację alejek parkowych w sektorze I parku, w części ograniczonej ulicami : Mickiewicza, Wróblewskiego i Wystawową. Ta część Parku to pozostałość zimozielonego **Ogrodu Diany** z 1877 roku. Wykonano też uzupełniające nasadzenia drzew i krzewów iglastych, głównie dużych rozmiarów cisów, zniszczonych w czasie powodzi.

- W 1995 roku odbudowano również jeden z geometrycznych ogrodów „**Różankę**”, leżący w sektorze VII parku. Rewaloryzację wykonano zgodnie z projektem Janusza Szymańskiego – architekta krajobrazu.

Podczas powodzi „Różanka” została całkowicie zniszczona. Po powodzi, ze względu na brak projektowanych odmian róż oraz na częste kradzieże materiału roślinnego, część poletek czasowo zastąpiono kwiatami sezonowymi.

- W latach 1994 – 1997 dokonano kompleksowej rewaloryzacji **Ogrodu Japońskiego** we współpracy z architektami krajobrazu i ogrodnikami z Nagoya w Japonii przy pomocy finansowej rządu Japonii i organizacji japońskich ogrodników. Opracowano koncepcję rewaloryzacji ogrodu, wspólne dzieło zespołu wrocławskich i japońskich specjalistów. Prace rewaloryzacyjne przeprowadzono w latach 1996 – 1997 z udziałem wrocławskich firm i ogrodników z Nagoya. Ogród zajmuje powierzchnię około 2 ha i spełnia wszystkie wymogi japońskiej sztuki ogrodowej.

Dużą atrakcją Ogrodu Japońskiego jest jego roślinność. W ogrodzie przetrwało jeszcze sporo roślin posadzonych na Wystawę Stulecia. Uroczyste otwarcie Ogrodu Japońskiego odbyło się 15 maja 1997 roku. Podczas lipcowej powodzi Ogród zastał zalany. Wody powodziowe utrzymywały się przez trzy tygodnie. Po opadnięciu wód powodziowych przystąpiono ponownie do odbudowy Ogrodu. Obecnie cieszy się dużym zainteresowaniem zwiedzających.

- W 1997 roku odbudowano następny historyczny ogród geometryczny „**Wgłębnik**”. Podstawą do renowacji założenia był przekaz ikonograficzny oraz czytelne jeszcze pozostałości szkieletu kamiennych murków i schodów.

Nowe murki i schody położono na pierwotnych miejscach z użyciem materiałów rozbiórkowych. Nie było możliwości odtworzenia szaty roślinnej zgodnie z przekazami ikonograficznymi. Obecnie rozrośnięte do dużych rozmiarów drzewa i krzewy powodują bardzo duże zacienienie terenu. Zaprojektowano nasadzenie roślin cieniolubnych, zimozielonych. Zgodnie z projektem centralna część „Wgłębnika” tworzyła cztery kwatery bukszpanowo – mineralne. Ze względu na liczne kradzieże krzewów bukszpanu w roku bieżącym ogród ten obsadzono kwiatami sezonowymi. W przyszłości bukszpan zastąpiony zostanie ligustrem odmiany karłowej.

- W 1997 roku utworzono również **współczesny ogród** położony przy ul. Mickiewicza.

- W 1998 roku przystąpiono **do rewaloryzacji szaty roślinnej po powodzi** Rewaloryzację przeprowadzono zgodnie z „Projektem rewaloryzacji szaty roślinnej w parku Szczytnickim na terenach objętych powodzią w 1997r.”

Duże ubytki w starym drzewostanie uzupełniono dużymi, wieloletnimi egzemplarzami różaneczników, azalii, cisów oraz innych drzew i krzewów liściastych i iglastych.

W 1998 roku wysadzono na terenie Parku Szczytnickiego i Ogrodu Japońskiego 300 sztuk krzewów i drzew iglastych oraz 100 sztuk dużych różaneczników

W 1999 roku wysadzono 164 sztuki krzewów iglastych oraz 1799 sztuk krzewów liściastych w tym 540 sztuk dużych okazów różaneczników i azalii oraz innych okazów cennych dendrologicznie.

W 2000 roku zakończono rewaloryzację szaty roślinnej wysdzając 70 sztuk drzew liściastych, 100 sztuk drzew iglastych oraz 650 sztuk różaneczników i azalii dużych rozmiarów.

Dużą część materiału roślinnego w ramach rewaloryzacji szaty roślinnej wysadzono w sektorze VII parku, w sąsiedztwie rewaloryzowanych ogrodów kwiatowych.

Ścieżki w tej części Parku Szczytnickiego były w złym stanie technicznym. Zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi wszystkie nawierzchnie w parku, poza drogami jezdniowymi komunikacji publicznej, winny mieć nawierzchnię żwirową utwardzoną lub ziemną.

- W 2001 roku przystąpiono do remontu alejek parkowych w VII sektorze parku na terenach dawnych szkółek leśnych. .

Remont przewidywał zmianę nawierzchni oraz wyrównanie przebiegu ścieżek, uregulowanie ich szerokości.

Szerokość ścieżek pieszych ujednolicono do szer. 220 cm, pieszo – jezdnych do szer. 300cm, a pozostałych do szer. 250 cm.

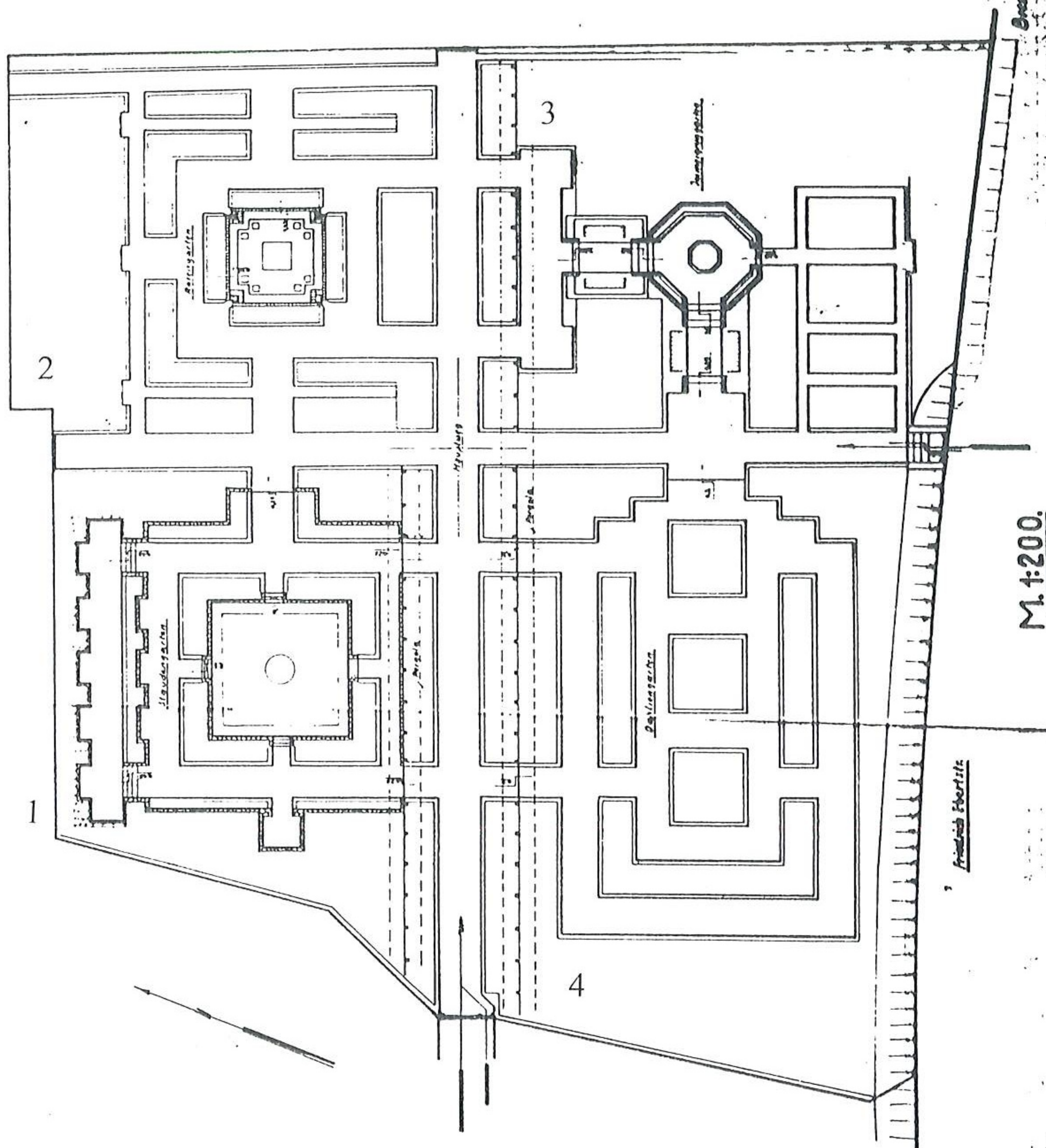
Wszystkie alejki zaprojektowano jako alejki żwirowe, w krawężnikach z kostki granitowej o wymiarach 9x11 cm z odwodnieniem liniowym. Zachowano tradycyjny, geometryczny, prawie szachownicowy układ alejek charakterystyczny dla tej części parku.

Dodatkowo wymieniono stare, zniszczone ławki parkowe na stylowe ozdobne, umocowane na wybrukowanej kostką granitową dodatkowej nawierzchni wzdłuż alejek.

Wykonawcą wszystkich robót rewaloryzacyjnych w parku była firma Eko-terra wyłoniana na drodze kolejnych przetargów.

SONDERGARTEN IN SCHEITNIG

[1:100]

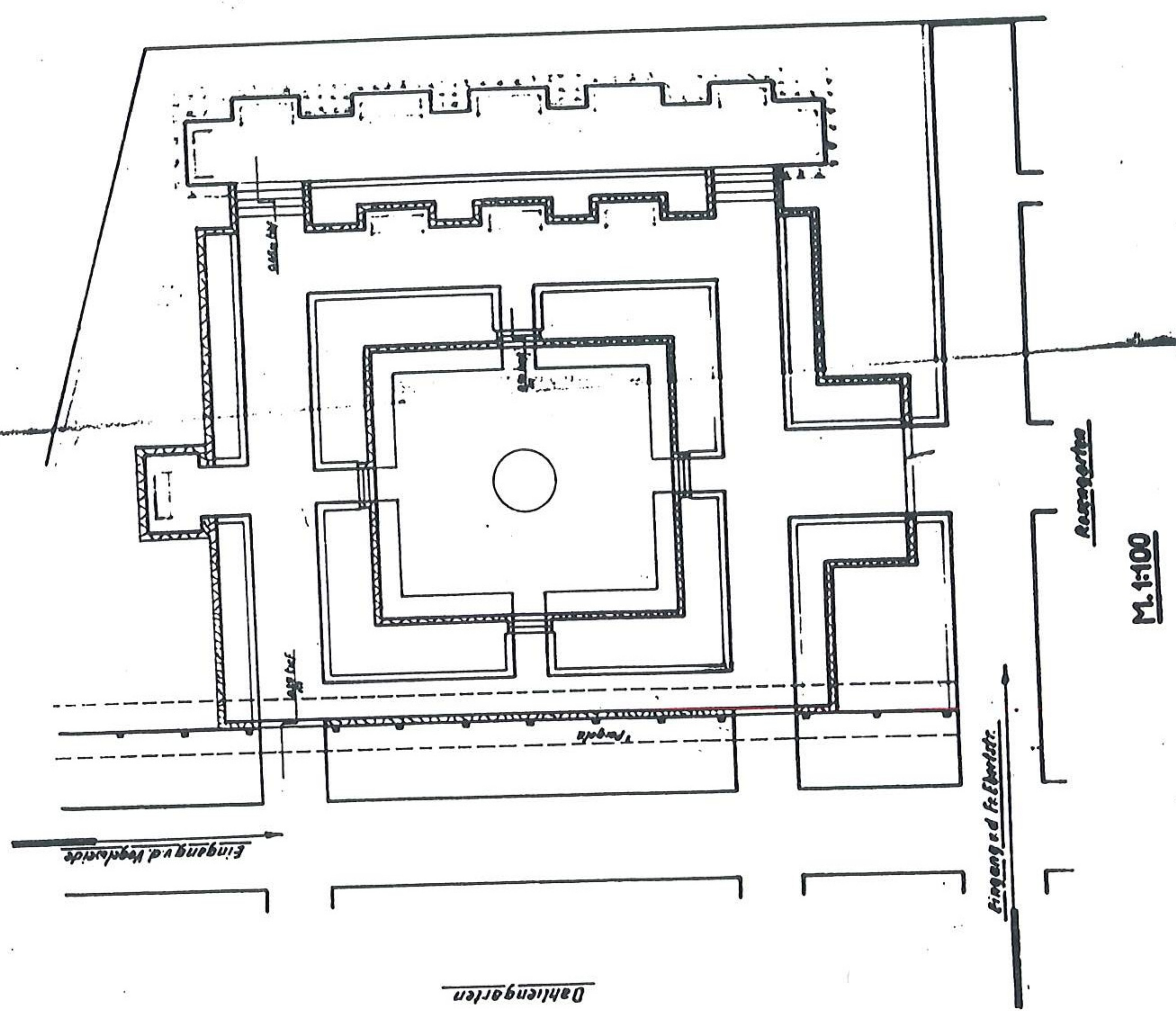

- 1 OGRÓD BYLINOWY /OBECNY WGLĘBNIK/
- 2 OGRÓD RÓŻANY
- 3 OGRÓD ROŚLIN ZIMOZIELONYCH / OBECNA RÓŻANKA /
- 4 OGRÓD DALIOWY

H/15. Wrocław - Park Snomytnicki. Zestawienie czterech ogrodów specjalistycznych w rejonie ul. Mickiewicza /sektor VII/ - projekt z 1929 r. w skali 1:200, wypr. na zlecenie Arch. Budowl. m. Wrocławia, sygn. VII - 63.

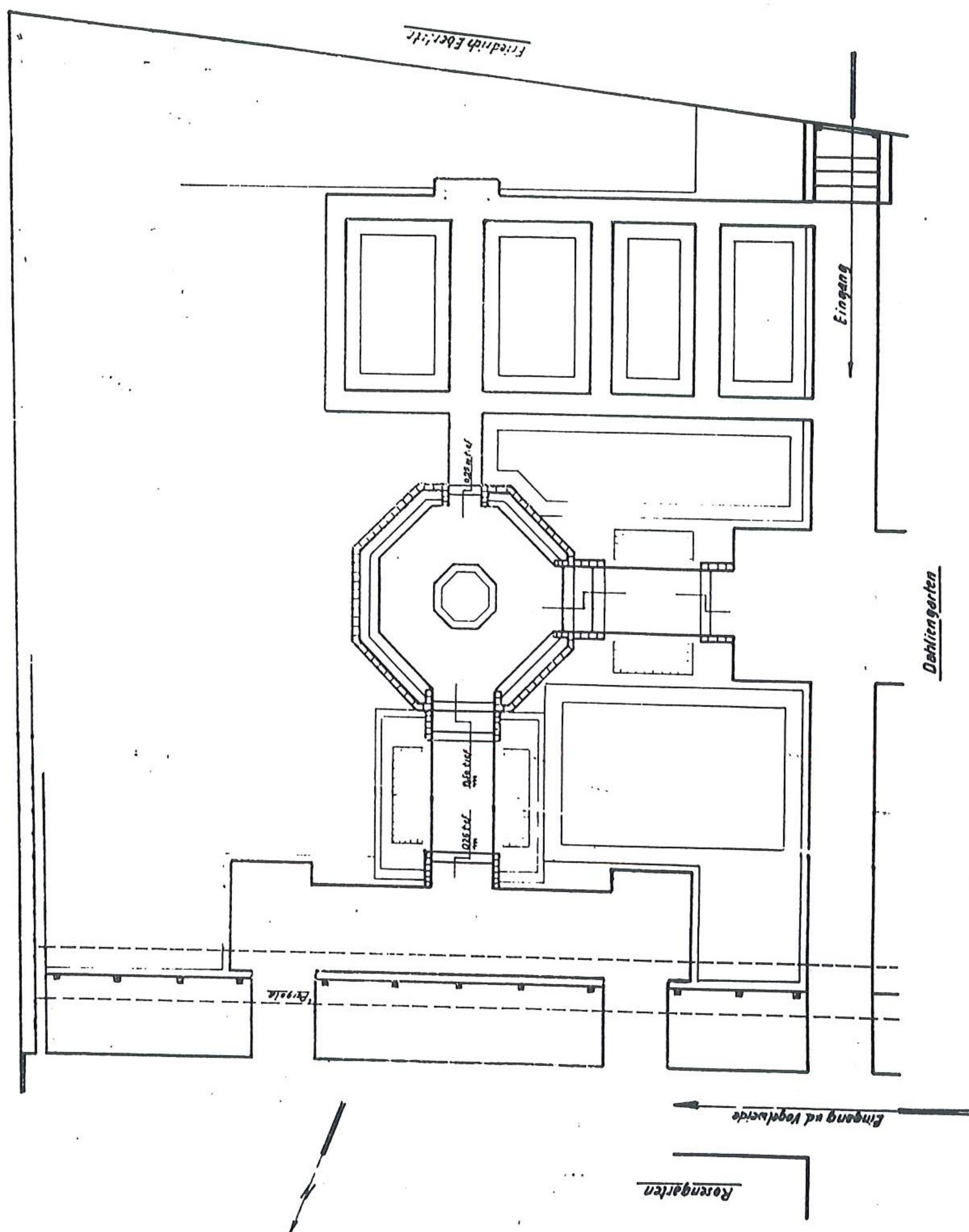
Ortplan, den 20. II. 1959

STAUDENGARTEN IN SCHNITZIG

II/16. Wrocław - Park Słowiański. Ogrod bylinowy, ogólny plan
 zagospodarowania - projekt z 1959 r. w skali 1:100,
 wypr. na składowe Arch. Budowl. m. Wrocławia, sygn. VII-63,
 /patrz nr 15/.

IMMERGRÜNGARTEN IN SCHEITNIG

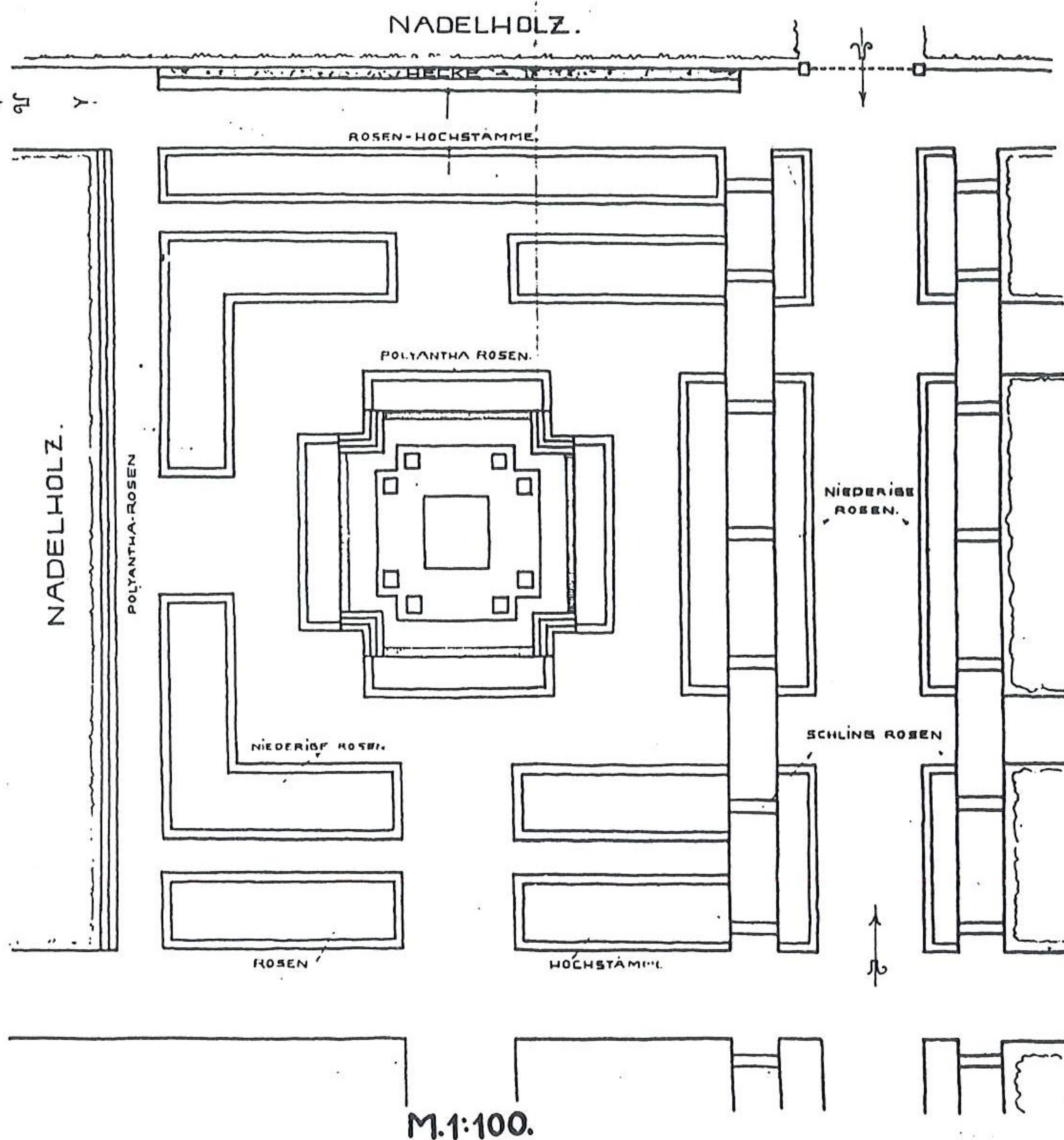

M. 1:100.

Breiden, den 22. Sept. 1939

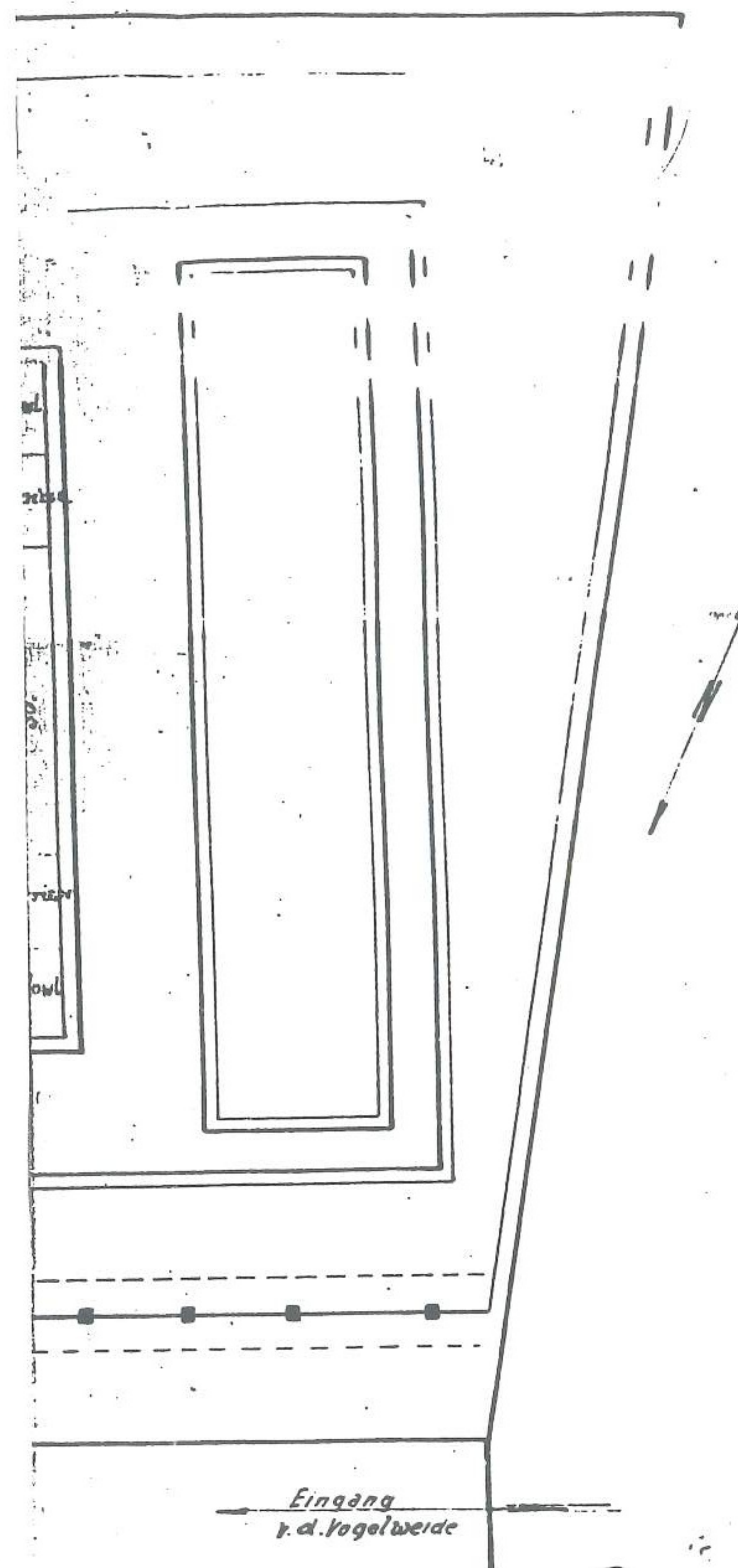
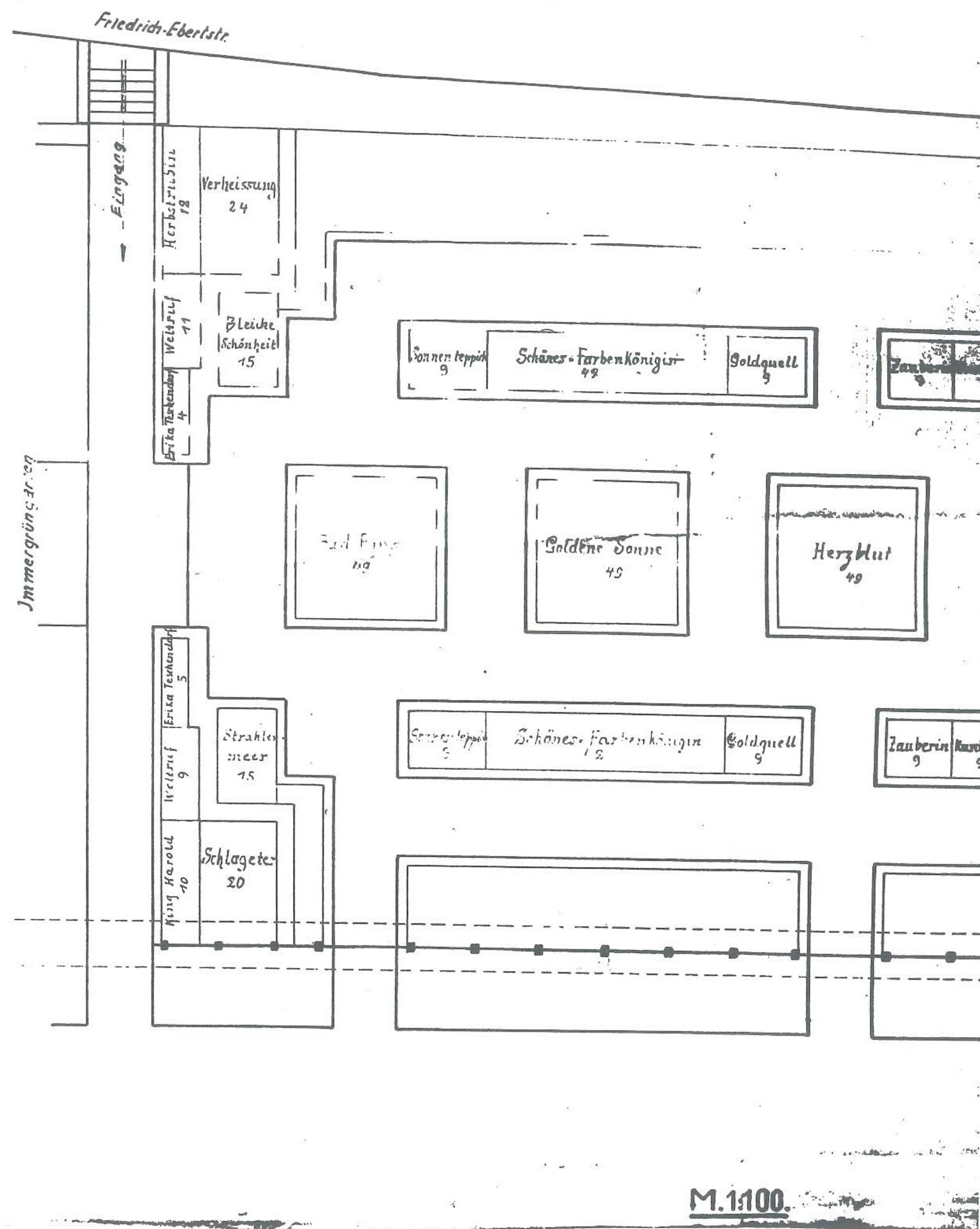
K/20. Wrocław - Park Szczytnicki. Ogród roślin nimo-wieloletnich, projekt z 1939 r., w skali 1:100, repr. ze zbiorów Arch. Budowl. m. Wrocławia, sygn. VII, 63 /patrz nr 15/.

ROSENGARTEN IM SCHEITNIGER PARK.

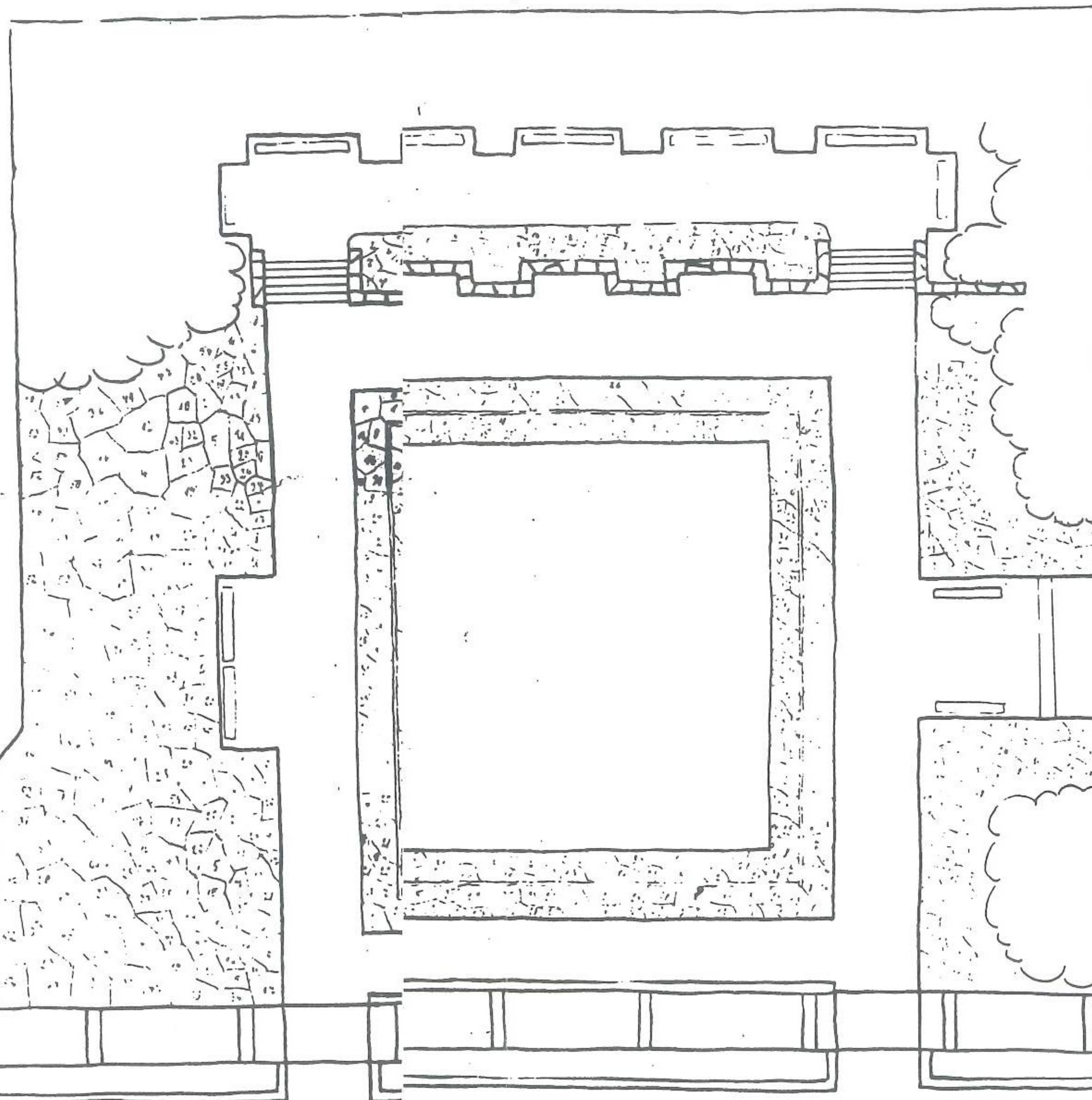
H/18. Wrocław - Park Scheitnigki. Ogród róśany, projekt z 1929 r.
w skali 1:100, repr. ze zbiorów Arch. - Budowl. m. Wrocławia
sygn. VII-63 /patrz nr 15/.

DAHLIENGARTEN IN SCHEITNIG

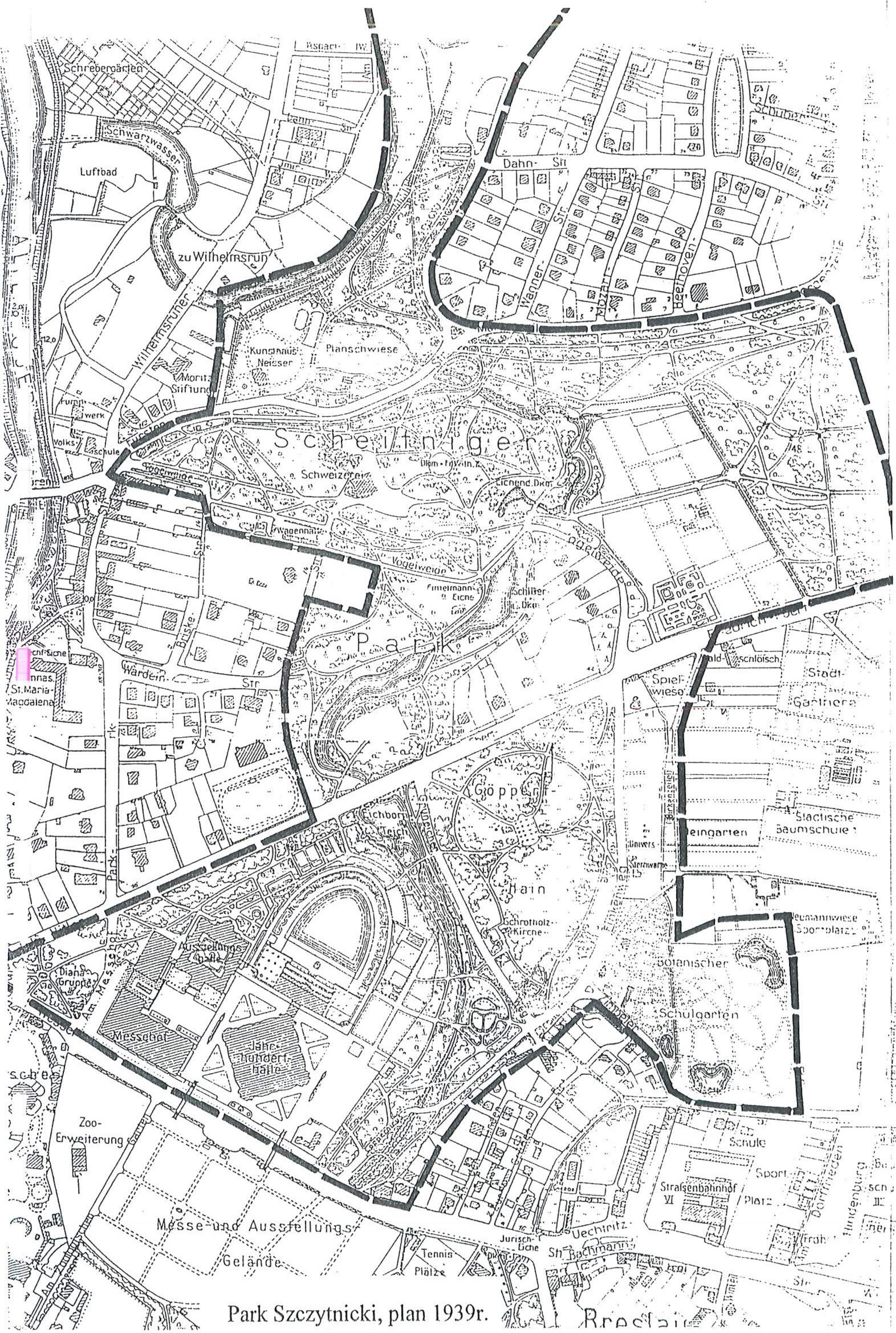

Breslau, den 16. II. 1929.

H/19. Wrocław - Park Słowiański. Ogrod dahlowy, projekt z 1929r., w skali 1:100, repr. ze zbiorów Arch. B. Jawl. m. Wrocławia, sygn. VII-63 /patrz nr 15/.

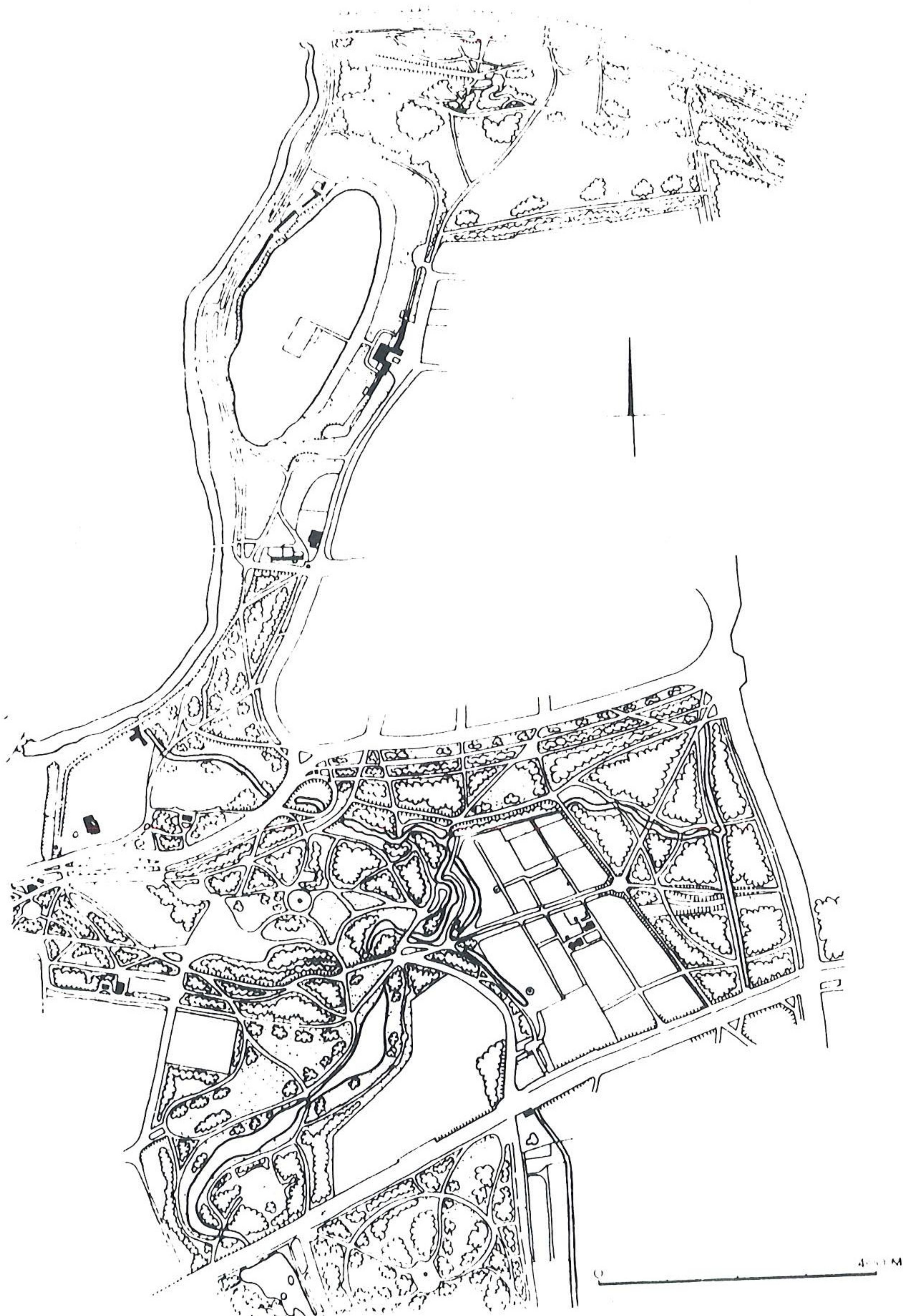

4 ARMERIA LAULCHEANA.
5 EUPHORBIA POLYCHRAEA.
6 CHRYSANTHEMUM GOUTATHENUM
7 TROLLIUS HYBD SULCATH.
8 AQUILEGIA HYBD.
9 FRITILLARIA IMPERIALIS.
10 TRIS SIBIRICA.
11 " GERMANICA FLORENTINA.
12 " " RICA NEUBRONNER.
13 " PURPLE KING.
14 PAPAUER ORIENTALE.
15 GALTONIA CANDICANS.
16 CAMPANULA PERSICIFOLIA
17 ACONITUM FISCHERI.
18 LEOCOTYME PARENALICUM.
19 DELPHINIUM CALYCEUM LINDLEYI.
20 " BELLID. MOERHEIME.
21 VERBASCUM PANNOOSUM.
22 PHLOX DECUSATA LOKI.
23 " SCHLAGETER.
24 ANTON LUCHNER.
25 CHRYSANTHEMUM IND. KURBANOFFE
26 " KURNANOFFE.
27 " OKTOBERSONNE.
28 " ALTOLD.

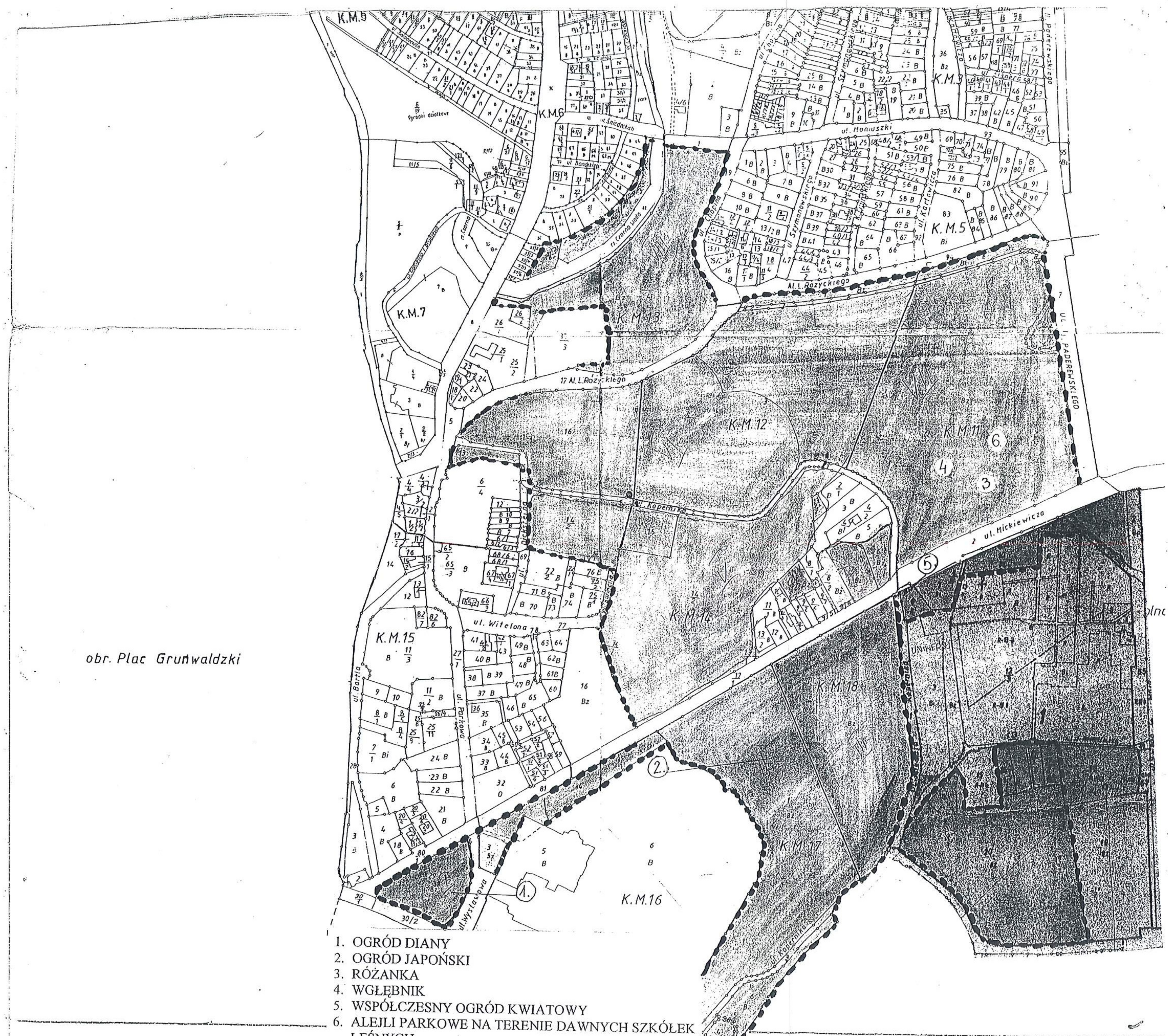
Park Szczytnicki, plan 1939r.

R. Rach

Plan parku Szczepińskiego; wg BPW

II/13. Uroclaw - Park Szczepiński. Plan Terenu Parku Szczepińskiego wg Ptaszyckiego, repr. /z:/ E. Cieszyńska, Uroclawski Park Kultury i Wypoczynku, Studium planu ogólnego, 1967.

Obwód nr 8 ZALESIE
 Dzielnica Śródmieście
 1:5000

ZBIORCZA MAPA EWIDYJNA
 Wykreślona w 1997 r. przez
 OKRĘGOWE PRZEDSIĘBIORSTWO GEODEZYJNE
 we Wrocławiu
 Zakład Terenowy Wrocław

Park Szczytnicki – Ogród Diany / fot. Antoni Maśluk/

Park Szczytnicki – Ogród Diany / fot. Antoni Maśluk/

Park Szczytnicki, regularne ogrody kwiatowe. fot. Antoni Maśluk (2000 r.)

*Park Szczytnicki - regularne ogrody kwiatowe „Różanka”
Fot. Antoni Maśluk*

*Park Szczytnicki - regularne ogrody kwiatowe „Różanka”
Fot. Antoni Maśluk*

ogród japoński

日本庭園

- 1 Główne wejście - brama SUKUYA
- 2 Latarnia kamieńna - TOUROU MICHIKISHIRUBE
- 3 Kamienne masy - TSUKUBAI
- 4 Kaskada żeńska - ONNA-DAKI
- 5 Kaskada męska - OTOKO-DAKI
- 6 Pokrzyżowanie - MAJENAI
- 7 Herbaciarnia - AZUMAYA
- 8 Latarnia kamieńna - TOUROU KYOTO
- 9 Latarnia kamieńna - KASUGA
- 10 Plaża kamieńna - SUCHAMA
- 11 Most z pawilonem widokowym YUMEIYONO BASHI
- 12 Wieża kamieńna - SANJU NO TO
- 13 Mostek japoński - TAIKO BASHI
- 14 Boczne wejście - brama KABUKI
- 15 Układ skał - IWAGUMI
- 16 XIX - wieczne latarnie kamienne - TOUROU TAIKOU
- 17 Studnia - IZUTSU
- 18 Kamienisty port - FUNATSUKI

HISTORIA

Wrocławski Ogród Japoński został założony w roku 1913 jako jedna z ekspozycji Wystawy Sztuki Ogrodowej w ramach Wystawy Stulecia.

Jego autorami byli hrabia Fritz von Hachberg z Hohenlohe koło Zagania i hrabia von Tatten.

ROŚLINNOŚĆ

W ogrodzie spotkać można 15 gatunków drzew i krzewów wyst.

PO POWODZI

Dwa miesiące po uroczystym

Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki

Park Szczytnicki – Ogród Japoński fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki – Ogród Japoński fot. Antoni Maśluk

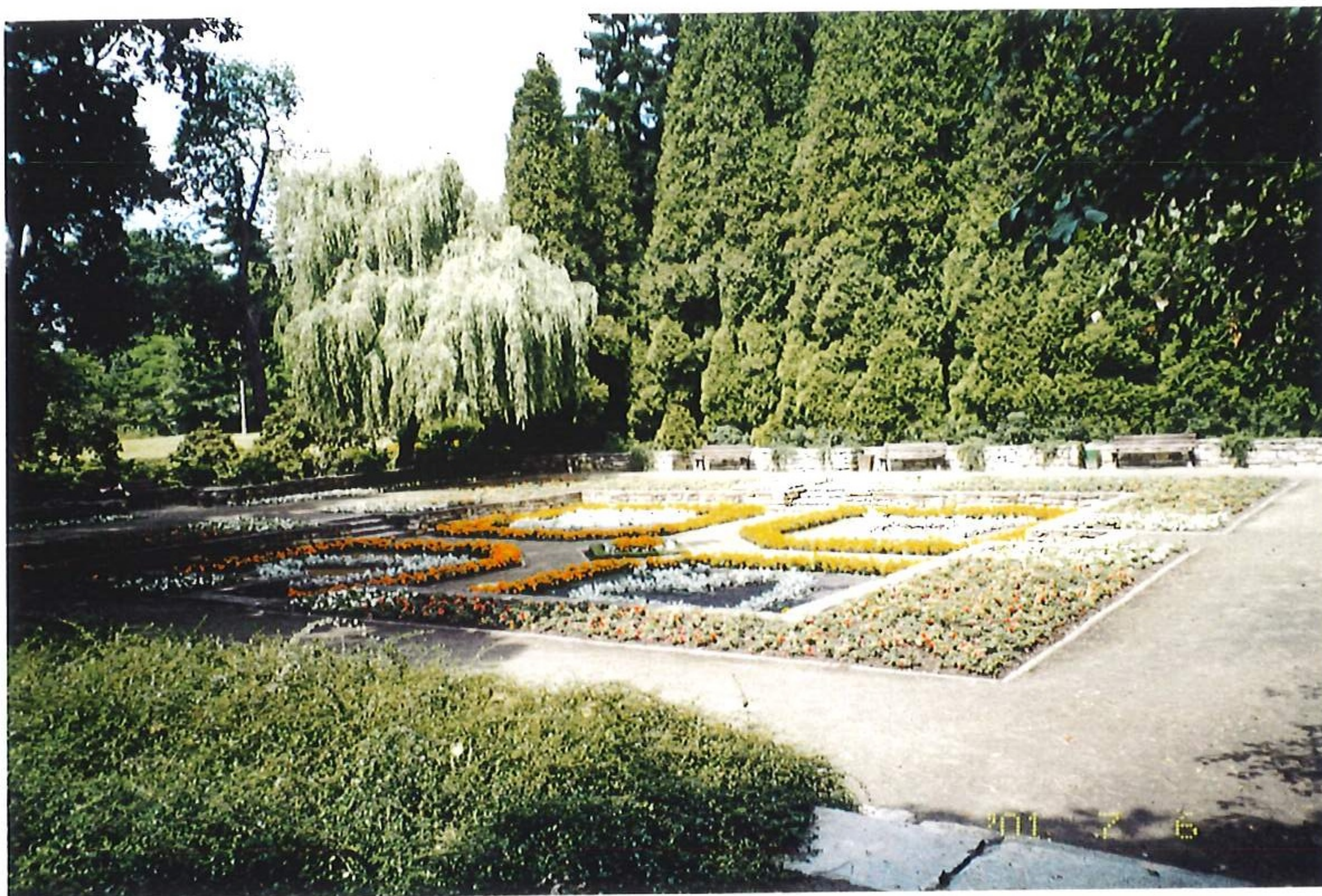
Park Szczytnicki – Ogród Japoński fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki, ogrody kwiatowe-wgłębnik. *fot. Antoni Maśluk (2000 r.)*

*Park Szczytnicki - regularne ogrody kwiatowe „Wgłębnik”
Fot. Antoni Maśluk*

*Park Szczytnicki - regularne ogrody kwiatowe „Wgłębnik”
Fot. Antoni Maśluk*

**Park Szczytnicki,
współczesne założenia ogrodowe**

Park Szczytnicki – współczesne założenia ogrodowe fot. A. Maśluk

Park Szczytnicki – rewaloryzacja szaty roślinnej po powodzi
Fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki – rewaloryzacja szaty roślinnej po powodzi
Fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki – rewaloryzacja szaty roślinnej po powodzi
Fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe przed remontem fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe przed remontem fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe przed remontem fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe w czasie remontu fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe w czasie remontu fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe w czasie remontu fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe po remoncie fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe po remoncie fot. Antoni Maśluk

Park Szczytnicki - Alejki parkowe po remoncie fot. Antoni Maśluk